

میزان پاسخگویی روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها و رفتار کارآفرینی تجربه از نقطه نظر اساتید و دانشجویان

فرزانه واصفیان^۱

محمد جواد لیاقتدار^۲

احمد علی فروغی ابری^۳

محمد رضا عابدی^۴

چکیده

هدف کلی این پژوهش بررسی میزان پاسخگویی روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها به پرورش رفتار کارآفرینی تجربه از نظر دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های اصفهان، صنعتی اصفهان، هنر اصفهان و آزاد اسلامی اصفهان می‌باشد. پژوهش کاربردی است و از روش توصیفی پیمایشی استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته است که ضریب پایایی آن 0/98 برآورد شد. روایی پرسشنامه از نوع روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی با چرخش واریماکس و نیز روایی محتوایی با استفاده از نظرات اساتید راهنما و مشاور و پنج نفر از متخصصین دانشگاهی مورد تأیید قرار گرفت. نمونه آماری مشتمل بر 365 نفر از دانشجویان و 282 نفر از اساتید دانشگاه‌های اصفهان، صنعتی، هنر و آزاد اسلامی در سال تحصیلی 87 بود که از طریق نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم انتخاب شدند. تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و از طریق نرم‌افزار SPSS انجام پذیرفت. نتایج نشان داد از نظر دانشجویان و اساتید میزان پاسخگویی روش‌های تدریس برنامه درسی (پرسش و پاسخ، سخنرانی، پروژه و بحث گروهی) دانشگاه‌ها، به رفتار کارآفرینی تجربه

¹ دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت و برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد

خوراسگان

² دانشیار دانشگاه اصفهان

³ استادیار دانشگاه اصفهان، ریاست واحد خوراسگان

⁴ استادیار دانشگاه اصفهان

میزان پاسفگویی (روش‌های تدریس برنامه درسی ...
(پرورش توانمندی‌های فردی، افزایش مهارت‌های ارتباطی، تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات و دانش پژوهش) در هر چهار عامل پایین‌تر از سطح متوسط بوده است ($p \leq 0/001$). همچنین، نظرات آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت، گروه، سال و دانشگاه و رتبه عملی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد بین نظرات دانشجویان در روش‌های تدریس پرسش و پاسخ (عامل افزایش مهارت‌های ارتباطی)، سخنرانی (عامل‌های افزایش مهارت‌های ارتباطی، پرورش توانمندی‌های فردی و تدبیر راه‌های مواجهه با تغییر) و پروژه (در هر چهار عامل) بر حسب دانشگاه محل تحصیل، سال، مقطع و گروه‌های تحصیلی و بین نظرات اساتید نیز در هر چهار روش تدریس و هر چهار عامل بر حسب گروه آموزشی، رتبه علمی و دانشگاه محل تدریس تفاوت معنادار وجود دارد.

کلید واژه‌ها

روش‌های تدریس برنامه درسی، دانشجو، استاد، دانشگاه اصفهان، دانشگاه صنعتی، دانشگاه هنر، دانشگاه آزاد اسلامی، رفتار کارآفرینی تجربه

مقدمه

پیشرفت سریع در علم و فناوری، تحولات و دگرگونی‌های زیادی در نظام‌های اجتماعی - اقتصادی عصر حاضر به وجود آورده و موجب رویارویی سازمان‌ها با تحولات گسترده شده است. این تحولات فرصت‌ها و تهدیدهایی را پدید آورده که مواجهه با آن نیازمند راه‌حل‌های خلاقانه می‌باشد. پدیده‌هایی چون بیکاری که به عنوان یکی از چالش‌های کشورهای، بخصوص کشور ما در آمده است، استفاده از ظرفیت‌های فکری را برای رفع آن بیش از پیش ضروری ساخته است. آن چه امروزه برای این معضل و همچنین گسترش فرایند توسعه در کشورها عنوان می‌گردد، تکیه بر عنصر انسانی به عنوان مهم‌ترین سرمایه و منبع پایان‌ناپذیر الهی است. از این رو در میان انسان‌ها به افراد خاص که کارآفرین نامیده می‌شوند توجه خاصی می‌شود (استادزاده، 1382). زیرا آنها در پویایی جامعه نقش فعالی را بر عهده دارند.

کارآفرینی موضوعی است که در اواخر قرن بیستم مورد توجه محافل آموزشی کشورهای جهان قرار گرفته است. بررسی تاریخی ادبیات کارآفرینی مؤید آن است که این واژه اولین بار در تئوری‌های اقتصادی و توسط اقتصاددانان به کار رفت. سپس وارد مکاتب و تئوری‌های کارآفرینی سایر رشته‌های علوم انسانی شده است. اقتصاددانان به کارآفرینان به عنوان عامل تحول جامعه، ایجاد کسب و کار جدید و به طور کلی رشد سریع اقتصاد و سود آفرینی آنها توجه دارند و از کارآفرینان به عنوان موتور توسعه اقتصادی نام می‌برند و معتقد هستند که امروزه نقش کارآفرینان در توسعه اقتصادی از سرمایه بیشتر است.

روان شناسان خصوصیات ویژه و روان شناختی کارآفرینی را مطالعه و توجه خود را به این نکته معطوف کرده‌اند که کارآفرین کیست و چگونه کارآفرینی می‌کند؟ جامعه شناسان ابعاد و تبعات اجتماعی کارآفرینی را بررسی نموده و معتقدند که نیروی محرک کارآفرینان انگیزه‌های درونی و شخصی آن‌هاست که طی دوران زندگی، با تأثیر پذیری از محیط پیرامون خود تقویت می‌شوند. از این رو در دنیای سریع و رقابتی امروز توجه به کار آفرینی یکی از دغدغه‌های مهم نهادها و مراکز مختلف از جمله دانشگاه‌ها در سراسر دنیا است. بخاطر اهمیت و نقش کارآفرینی و کارآفرینان در روند رشد و توسعه کشورها طی دو دهه گذشته دانشگاه‌های کشورهای در حال توسعه و پیشرفته با توجه به نیازها و امکانات، برنامه‌های آموزشی و پژوهشی ویژه و متنوعی را برای آموزش و تربیت کارآفرینان به اجرا گذاشته‌اند. به عبارت دیگر همچنان که اقتصاد کشورها، قوانین و مقررات و نیازهای بازار کار، تغییر و تحول پیدا می‌کند، نظام‌های آموزش عالی نیز تلاش می‌نمایند تا تغییراتی در برنامه‌های خود ایجاد کنند تا با توسعه اقتصادی و بازار کار نیز هماهنگ شوند. از این رو نیاز است آموزش کارآفرینی گسترش یابد. (کمیسیون اروپا، 2003).

به زعم گیب^۱ (2002) و شوک^۲ (2003) محور اساسی دانشگاه کارآفرین، آموزش کارآفرینی است، و فرایند آموزش کارآفرینی شامل چهار مرحله توجه، دانش، تجربه و عمل است که به طور کلی تحت عنوان رفتارهای کارآفرینی از آنها یاد می‌شود. به عبارتی ایجاد رفتارهای کارآفرینی مستلزم طی نمودن مراحل است که تحقق هر یک مستلزم آموزش‌های متناسب، متعدد و متفاوت از روش‌های آموزشی سنتی کنونی است. بنابراین، دانشجو زمانی کارآفرین خواهد بود که اهمیت و ارزش کارآفرینی را دریابد و قابلیت‌های لازم جهت دنبال کردن آن را پیدا کند (یعنی توجه به کارآفرینی)، بتواند به فعالیت‌های اجتماعی حاصل از آموخته‌های دوران تحصیل پرداخته و در واقع در ارتباط با جامعه پاسفگویی نیازهای اجتماعی و بالطبع رفع نیازهای فردی خویش باشد (یعنی عمل کارآفرینی) و این‌ها حاصل نخواهد شد مگر در پرتو کسب «دانش مربوطه و تجربه»، آن هم به گونه‌ای که منجر به تقویت فعالیت فراگیر در حوزه و رشته درسی خود بشود. همان گونه که در حوزه برنامه درسی اعتقاد بر این است که یادگیری واقعی آن است که منجر به تغییر رفتار شود. بنابراین، زمانی دانشگاه به عنوان یک مؤسسه کارآفرین و یاد دهنده مطرح می‌شود که رفتارهای کارآفرینی در تمام ابعاد آن مشهود باشد. این رفتارها عمدتاً و مقدمتاً لازم است در نیروی انسانی دانشگاهها یعنی دانشجویان، کادر علمی و کادر اداری بروز یابد. بروز این رفتارها در اشکال مختلف از جمله سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها، فضا و هر یک از عناصر برنامه درسی رشته‌های مختلف و در دیدگاه و باورهای کادر علمی و مدیریتی امری ضروری است.

این که این آموزش چگونه یا با چه ابزاری صورت پذیرد؟ مسئله‌ای است که گیب (2002) نیز بدان نظر داشته، به اعتقاد وی چالش اساسی در آموزش کارآفرینی تسهیلات و ابزارهای یادگیری به منظور حمایت از فرایند کارآفرینی است، به اعتقاد ایشان آموزش کارآفرینی می‌تواند از طرق و ابزارهای گوناگونی

¹ Gibb

² Shook

صورت پذیرد اما عنصر اساسی و اصلی آموزش کارآفرینی، برنامه درسی است. بنابراین دیدگاه، فراگیر نقش اساسی و اصولی در فرایند آموزش کارآفرینی دارد. فعالیت‌های فراگیر به اندازه سایر عناصر همچون دانش و محتوا مهم و اساسی است و نقش مربی و دانشگاه تأمین شرایط لازم و تمهید فرصت‌ها جهت مشارکت فعالانه دانشجویان در کنترل و الگوهای یادگیری است، در واقع این دانشجویان که از طریق کسب نگرش‌ها و ایده‌ها چگونگی کاربرد تئوری‌ها و نظریه‌های کارآفرینی را درمی‌یابد، به کار می‌برد و تجربه می‌کند.

تجربه بخش اصلی و بنیادی فرایند یادگیری است، که دانشگاه و در رأس آن استاد باید توانایی‌های لازم را در دانشجویان گسترش دهند تا آنان بتوانند تجربه‌هایشان را منعکس سازند و فرصت‌هایی به آنها بدهند تا ایده‌ها و افکار کارآفرینانه‌شان را بسازند، به اعتقاد گیب (2002) آموزش کارآفرینی فقط نیازمند علوم و دانش نیست بلکه نیازمند روش‌های جدید تفکر و انواع مهارت‌های نو، هنرها و رفتارهای جدیدی است که روش‌های سنتی آموزش حاضر، قادر به تکمیل و ایجاد آنها نیستند. لذا تحقق هدف «تربیت افراد کارآفرین» نیازمند بازنگری در عناصر برنامه درسی است، و این همان چیزی است که پژوهش حاضر با عنوان لزوم بازنگری در برنامه درسی دانشگاه‌ها با رویکرد کارآفرینی به منظور ایجاد رفتارهای کارآفرینی جهت پاسخگویی به نیازهای اجتماعی و فردی مطرح کرده است.

«آموزش و تربیت فارغ‌التحصیلان کارآفرین» نوعی پاسخگویی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به نیازهای جامعه و بازار کار است. بدین معنا که برنامه درسی دانشگاه‌ها باید پاسخگوی نیازهای فردی دانشجویان و نیازهای جامعه و بازار کار باشند. بر این اساس پژوهش به بررسی میزان پاسخگویی راهبردهای تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها به چهار عامل رفتار کارآفرینی تجربه (پرورش توانمندی‌های فردی، افزایش مهارت‌های ارتباطی، تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات و دانش پژوهش) از دیدگاه عوامل مؤثر و متأثر از برنامه‌های درسی یعنی اساتید و دانشجویان و در بسترهای مختلف علمی و آموزشی، دانشگاه اصفهان، صنعتی،

میزان پاسفگویی (روش‌های تدریس برنامه درسی ... هنر و آزاد اسلامی در چهار گروه علوم انسانی، علوم پایه، فنی- مهندسی و هنر پرداخته است.

روش

پژوهش حاضر از نوع «کاربردی» است. با توجه به ماهیت موضوع و هدف‌های پژوهش از روش تحقیق «توصیفی- پیمایشی» استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان و اساتید در چهار گروه علوم انسانی، علوم پایه، فنی- مهندسی و هنر دانشگاه‌های اصفهان، صنعتی، هنر و آزاد اسلامی اعم از زن و مرد در سال تحصیلی 86-87 می‌باشد. برای برآورد واریانس جامعه و تعیین حجم نمونه ابتدا یک گروه 60 نفری از دانشجویان و اساتید به صورت تصادفی انتخاب شده و از طریق توزیع پرسشنامه در بین آنها واریانس محاسبه شد. بر اساس واریانس و فرمول حجم نمونه (سرمد و بازرگان، 1374) حجم نمونه برای دانشجویان 365 و برای اساتید 282 نفر برآورد شد. از آنجا که مقایسه دانشجویان و اساتید در گروه‌های مختلف تحصیلی، آموزشی و دانشگاه‌ها از اهداف این پژوهش بود، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم استفاده شد.

جدول 1- توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری دانشجوین و اساتید با توجه به جنسیت

جنسیت	دانشجوین		اساتید	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
زن	227	62/2	224	79/4
مرد	138	37/8	58	20/6
جمع	365	100	282	100

نتایج جدول (1) نشان می‌دهد. 62/2 درصد دانشجویان زن و 37/8 درصد مرد و 79/4 درصد اساتید زن و 20/6 درصد مرد بوده‌اند.

جدول (2) توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری دانشجوین و اساتید بر حسب گروه

پژوهشنامه تربیتی

گروه	دانشجویان		اساتید	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
علوم انسانی	152	41/6	92	32/6
علوم پایه	59	16/2	32	11/34
فنی- مهندسی	132	36/2	143	50/7
هنر	22	6	15	5/31
جمع	365	100	282	100

نتایج جدول (2) نشان می‌دهد بیشترین درصد پاسخگویان دانشجو مربوط به گروه علوم انسانی با 41/6 درصد و کمترین، مربوط به گروه هنر با 6 درصد و بیشترین درصد پاسخگویان اساتید مربوط به گروه فنی - مهندسی با 50/7 درصد و کمترین مربوط به گروه هنر با 5/31 درصد بوده‌اند.

جدول (3) توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری دانشجویان و اساتید بر مذهب دانشگاه

دانشگاه	دانشجویان		اساتید	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
اصفهان	148	40/5	107	37/9
صنعتی	90	24/7	111	39/3
هنر	14	3/8	11	3/9
آزاد اسلامی	113	31	53	18/7
جمع	365	100	282	100

نتایج جدول (3) نشان می‌دهد. بیشترین درصد پاسخگویان دانشجویان مربوط

به دانشگاه اصفهان با 40/5 درصد و کمترین مربوط به دانشگاه هنر با 3/8

درصد، و بیشترین درصد پاسخگویان اساتید مربوط به دانشگاه صنعتی با 39/3

درصد و کمترین مربوط به دانشگاه هنر با 3/9 درصد بوده‌اند.

جدول (4) توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری دانشجویان بر مذهب مقطع و سال تحصیلی

مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد	سال تحصیلی	فراوانی	درصد
کاردانی	10	2/7	اول	50	13/7
کارشناسی	323	88/5	دوم	127	34/8
کارشناسی ارشد	27	7/4	سوم	90	24/7
دکتری	5	1/4	چهارم	98	26/8
جمع	365	100	جمع	365	100

نتایج جدول (4) نشان می‌دهد. بیشترین درصد دانشجویان بر حسب مقطع

در مقطع کارشناسی با 88/5 درصد و کمترین، در مقطع دکتری با 1/4 درصد، و

بر حسب سال تحصیلی نیز بیشترین درصد دانشجویان در سال دوم با 34/8

درصد و کمترین در سال اول تحصیلی با 13/7 درصد بوده‌اند.

جدول (5) توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری اساتید بر حسب رتبه علمی

درصد	فراوانی	مرتبه علمی
30/8	87	مربی
56/7	160	استادیار
10/6	30	دانشیار
1/77	5	استاد
100	282	جمع

نتایج جدول (5) نشان می‌دهد بیشترین درصد پاسخگویان اساتید در مرتبه علمی استادیار با 56/7 درصد و کمترین در مرتبه علمی استاد با 1/77 درصد بوده‌اند.

ابزار اندازه‌گیری و روش گردآوری داده‌ها: با توجه به اهداف پژوهش، ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بوده است (که بر اساس مطالعه ادبیات تحقیق و با توجه به اهداف پژوهش تدوین شده است). سؤالات پژوهش مشتمل بر 16 سؤال بسته پاسخ که هر تعداد سؤالات میزان پاسخگویی روش‌های تدریس برنامه درسی به عامل‌های رفتار کارآفرینی تجربه (پرورش توانمندی‌های فردی، افزایش مهارت‌های ارتباطی، تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات و دانش پژوهش) را در چهار روش تدریس (پرسش و پاسخ، سخنرانی، پروژه و بحث گروهی) می‌سنجد. روایی پرسشنامه از نوع روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی با چرخش واریماکس و نیز روایی محتوایی با استفاده از نظرات پنج نفر از متخصصین دانشگاهی مورد تأیید قرار گرفت. ضریب پایایی پرسشنامه نیز از طریق آلفای کرونباخ 0/98 برآورد شد. تحلیل داده‌های پژوهش حاضر در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد. در سطح آمار توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری میانگین و انحراف معیار به توصیف داده‌های پژوهش پرداخته شده و در سطح آمار استنباطی نیز از آزمون‌های t وابسته، تحلیل واریانس چند متغیره (تحلیل مانوا) و آزمون تعقیبی شفه و LSD استفاده شده است.

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

بررسی روایی سازه میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها به عامل‌های رفتارهای کارآفرینی تجربه: ابتدا برای بررسی کفایت نمونه‌ها و مناسب بودن داده‌ها جهت انجام تحلیل عاملی میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه از آزمون Kmo و Bartlett's استفاده شد. با توجه به مقدار محاسبه شده Kmo در روش تدریس پرسش و پاسخ برای دانشجویان 0/856 و اساتید 0/868، در روش تدریس سخنرانی برای دانشجویان 0/872 و برای اساتید 0/895، در روش تدریس پروژه برای دانشجویان 0/885 و برای اساتید 0/893 و در روش تدریس بحث گروهی برای دانشجویان 0/867 و برای اساتید 0/869 که بزرگتر از 0/7 بوده و شاخص Bartlett's در هر دو گروه دانشجویان و اساتید که در سطح کمتر از (0/001) معنی‌دار است می‌توان گفت که شرایط لازم برای انجام تحلیل عاملی برقرار است. با استفاده از چرخش واریماکس چهار عامل استخراج شد. عامل پرورش توانمندی‌های فردی روش تدریس پرسش و پاسخ (دانشجویان 6/17 و اساتید 18/2)، روش تدریس سخنرانی (دانشجویان 20/4 و اساتید 19/7)، روش تدریس پروژه (دانشجویان 22/9 و اساتید 20/2) و روش تدریس بحث گروهی (دانشجویان 18/09 و اساتید 18/9) در عامل افزایش مهارت‌های ارتباطی در روش تدریس پرسش و پاسخ (دانشجویان 17/6 و اساتید 15/6)، روش تدریس سخنرانی (دانشجویان 20/5 و اساتید 18/5)، روش تدریس پروژه (دانشجویان 15/1 و اساتید 15/2) و روش تدریس بحث گروهی (دانشجویان 14/8 و اساتید 14/3) در عامل تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات در روش تدریس پرسش و پاسخ (دانشجویان 16/5 و اساتید 12/2)، روش تدریس سخنرانی (دانشجویان 15/1 و اساتید 15/1)، روش تدریس پروژه (دانشجویان 14/1 و اساتید 13/2) و روش تدریس بحث گروهی (دانشجویان 12/2 و اساتید 12/2) و در عامل دانش پژوهش در روش تدریس پرسش و پاسخ (دانشجویان 9/8 و اساتید 9/8) در روش تدریس سخنرانی (دانشجویان 8/2 و اساتید 10/5)، روش تدریس پروژه (دانشجویان 9/5

و 12/6) و روش تدریس بحث گروهی (دانشجویان 9/6 و اساتید 9/5) می‌باشد. که این چهار عامل در مجموع در روش تدریس پرسش و پاسخ برای دانشجویان 61/59 درصد و برای اساتید 55/82 درصد، در روش تدریس سخنرانی برای دانشجویان 64/27 درصد و برای اساتید 63/141 درصد، در روش تدریس پروژه برای دانشجویان 61/65 درصد و برای اساتید 61/13 درصد و در روش تدریس بحث گروهی برای دانشجویان 54/56 درصد و برای اساتید 54/85 درصد از کل واریانس را تبیین می‌نماید. سؤال‌هایی که بار عاملی بزرگتر از 0/3 داشتند برای هر عامل منظور شد.

در عامل «پرورش توانمندی‌های فردی» مربوط به روش تدریس پرسش و پاسخ از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر توانایی نقد و بررسی آثار و افکار با 0/8 و از نظر اساتید متغیر توانایی یادگیری مستقل با 0/96 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر شناسایی و حل مسایل به صورت خلاق با 0/6 و از نظر اساتید متغیر افزایش رغبت و انگیزه یادگیری با 0/57، در روش تدریس سخنرانی از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیرهای توانایی نقد و بررسی آثار و افکار و افزایش رغبت و انگیزه یادگیری با 0/81 و از نظر اساتید متغیرهای توانایی نقد و بررسی آثار و افکار، افزایش رغبت و انگیزه یادگیری و افزایش درک و فهم مطالب با 0/709 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر توانایی یادگیری مستقل با 0/57 و از نظر اساتید متغیر شناسایی و حل مسایل به صورت خلاق با 0/75، در روش تدریس پروژه از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر توانایی یادگیری مستقل با 0/78 و از نظر اساتید متغیر توانایی یادگیری مستقل با 0/81 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر شناسایی و حل مسایل به صورت خلاق با 0/6 و از نظر اساتید متغیر افزایش رغبت و انگیزه یادگیری با 0/49 و در روش تدریس بحث گروهی از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر توانایی نقد و بررسی آثار و افکار با 0/69 و از نظر اساتید متغیر توانایی نقد و بررسی آثار و افکار با 0/7 و کمترین بار عاملی از نظر

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

دانشجویان مربوط به متغیر شناسایی و حل مسایل به صورت خلاق با 0/5 و از نظر اساتید متغیر افزایش رغبت و انگیزه یادگیری با 0/42 می‌باشد.

در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» مربوط به روش تدریس پرسش و پاسخ از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر مشارکت در فعالیت‌های گروهی با 0/81 و از نظر اساتید متغیر توانایی کسب اطلاعات از طریق منابع مختلف با 0/74 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر بیان افکار و ابراز وجود با 0/53 و از نظر اساتید متغیر روش‌های برقراری ارتباط اثربخش با 0/61، در روش تدریس سخنرانی پاسخ از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر مشارکت در فعالیت‌های گروهی با 0/89 و از نظر اساتید متغیر مشارکت در فعالیت‌های گروهی با 0/85 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر بیان افکار و ابراز وجود با 0/68 و از نظر اساتید متغیر بیان افکار و ابراز وجود با 0/66، در روش تدریس پروژه از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر مشارکت در فعالیت‌های گروهی با 0/81 و از نظر اساتید متغیر توانایی گفتگو و مباحثه با 0/86 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر بیان افکار و ابراز وجود با 0/65 و از نظر اساتید متغیر بیان افکار و ابراز وجود با 0/69 و در روش تدریس بحث گروهی از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر روش‌های برقراری ارتباط اثربخش با 0/76 و از نظر اساتید متغیر روش‌های برقراری ارتباط اثربخش با 0/76 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر بیان افکار و ابراز وجود با 0/6 و از نظر اساتید متغیر بیان افکار و ابراز وجود با 0/61 می‌باشد.

در عامل «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» مربوط به روش تدریس پرسش و پاسخ از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر توفیق طلبی و پیشرفت با 0/77 و از نظر اساتید متغیر سخت کوشی با 0/72 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر مسئولیت پذیری با 0/52 و از نظر

اساتید متغیر توفیق‌طلبی و پیشرفت با 0/54، در روش تدریس سخنرانی از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر سخت کوشی با 0/79 و از نظر اساتید متغیر سخت کوشی با 0/79 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر مسئولیت پذیری با 0/52 و از نظر اساتید متغیر مسئولیت پذیری با 0/65، در روش تدریس پروژه از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر تمایل به یافتن راه‌حل‌های جدید با 0/76 و از نظر اساتید متغیر تمایل به یافتن راه‌حل‌های جدید با 0/77 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر مسئولیت پذیری با 0/4 و از نظر اساتید متغیر مسئولیت پذیری با 0/38 و در روش تدریس بحث گروهی از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر مسئولیت پذیری با 0/76 و از نظر اساتید متغیر مسئولیت پذیری با 0/77 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر تمایل به یافتن راه‌حل‌های جدید با 0/52 و از نظر اساتید متغیر تمایل به یافتن راه‌حل‌های جدید با 0/48 می‌باشد.

در عامل «دانش پژوهش» مربوط به روش تدریس پرسش و پاسخ از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/65 و از نظر اساتید متغیر تدوین مقالات علمی با 0/68 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر تدوین مقالات علمی با 0/63 و از نظر اساتید متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/61، در روش تدریس سخنرانی از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/67 و از نظر اساتید متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/57 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر تدوین مقالات علمی با 0/49 و از نظر اساتید متغیر تدوین مقالات علمی با 0/51، در روش تدریس پروژه از نظر دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/63 و از نظر اساتید متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/72 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر تدوین مقالات علمی با 0/58 و از نظر اساتید متغیر تدوین مقالات علمی با 0/6 و در روش تدریس بحث گروهی از نظر

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...
دانشجویان بیشترین بار عاملی مربوط به متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/79 و از نظر اساتید متغیر انجام پروژه‌های تحقیقاتی با 0/76 و کمترین بار عاملی از نظر دانشجویان مربوط به متغیر تدوین مقالات علمی با 0/66 و از نظر اساتید متغیر تدوین مقالات علمی با 0/69 می‌باشد.

یافته‌ها

سؤال 1- از نظر دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد اصفهان تا چه اندازه روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها ایجاد کننده رفتار کارآفرینی تجربه بوده‌اند؟

میانگین و انحراف معیار نمرات دانشجویان در عامل‌های رفتارهای کارآفرینی در جدول (6) آمده است. جهت پاسخگویی به سؤال پژوهش میانگین نمرات افراد در چهار عامل با نمره معیار مربوط به هر کدام که حاصل نمره متوسط مقیاس لیکرت ضرب در تعداد سؤالات آن است با استفاده از t تک نمونه‌ای مقایسه شد.

تدریس برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه

N	P	T	نمره معیار	انحراف معیار	میانگین	عامل های رفتار کارآفرینی تجربه	روشهای تدریس
365	0/001	14/4	15	4/14	18/4	پرورش توانمندیهای فردی	پرسش و پاسخ
365	0/001	21/4	15	3/6	19/12	افزایش مهارتهای ارتباطی	
365	0/001	5/5	12	3/8	13/11	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
365	0/001	5/39	6	2/17	6/6	دانش پژوهش	
365	0/001	9/29	15	4/8	12/6	پرورش توانمندیهای فردی	سخت‌زانی
365	0/001	6/8	15	4/9	13/2	افزایش مهارتهای ارتباطی	
365	0/001	9/05	12	4/4	9/9	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
365	0/001	10/14	6	2/19	4/8	دانش پژوهش	
365	0/001	8/17	15	5/06	17/17	پرورش توانمندیهای فردی	پروژه
365	0/001	5/25	15	4/9	16/3	افزایش مهارتهای ارتباطی	
365	0/001	14/3	12	4/3	15/2	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
365	0/001	11/7	6	2/3	7/4	دانش پژوهش	
365	0/001	21/7	15	4/2	19/7	پرورش توانمندیهای فردی	بحث گروهی
365	0/001	25/5	15	4/07	20/7	افزایش مهارتهای ارتباطی	
365	0/001	15/6	12	3/5	14/9	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
365	0/001	15/6	6	2/08	7/7	دانش پژوهش	

میزان پاسنگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

نتایج جدول (6) نشان می‌دهد t مشاهده شده در هر چهار عامل رفتار کارآفرینی «پرورش توانمندیهای فردی»، «افزایش مهارتهای ارتباطی»، «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» و «دانش پژوهش» مربوط به چهار روش تدریس «پرسش و پاسخ»، «سخنرانی»، «پروژه» و «بحث گروهی» از مقدار بحرانی جدول در سطح یک درصد کوچکتر می‌باشد. بنابراین میزان پاسنگویی روش‌های تدریس برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه کمتر از سطح متوسط بوده است. به عبارتی دیگر از نظر دانشجویان روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها پاسنگوی رفتار کارآفرینی تجربه نبوده است.

سؤال 2- آیا بین نظرات دانشجویان در خصوص تأثیر روش‌های تدریس بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه بر حسب عوامل (جنسیت، گروه، سال، مقطع و دانشگاه محل تحصیل) تفاوت وجود دارد؟

میانگین و انحراف معیار نمرات دانشجویان در عامل‌های «پرورش توانمندی‌های فردی»، «افزایش مهارت‌های ارتباطی»، «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» و «دانش پژوهش» بر حسب جنسیت، گروه، سال، مقطع و دانشگاه محل تحصیل مورد بررسی قرار گرفت. جهت بررسی سؤال پژوهش و کشف تفاوت‌های معنادار با توجه به شاخص‌های ذکر شده در مورد هر کدام، از آزمون تحلیل مانوآ استفاده شد. نتایج در جدول (7 تا 10) ارائه شده است.

جدول (7) آزمون تملیل واریانس چند متغیره مانوا فرده مقیاس‌های میزان پاسنگوی
روش تدریس پرسش و پاسخ برنامه درسی به رفتارکار آفرینی تجربه بر مسب جنس،

گروه، سال، مقطع و دانشگاه محل تمصیل

تغییرات منبع	خرده مقیاس های رفتارکار آفرینی تجربه	مجموعه مجزوه آزادی	مجموعه مجزوه آزادی	F	p	Eta	Power
جنسیت	پرورش توانمندیهای فردی	10/29	10/74	0/59	0/43	0/002	0/12
	افزایش مهارتهای ارتباطی	10/10	10/74	0/79	0/37	0/002	0/14
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	0/073	0/073	0/005	0/94	0/000	0/051
	دانش پژوهش	0/328	0/328	0/069	0/79	0/000	0/058
گروه تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	18/56	18/3	1/1	0/34	0/009	0/29
	افزایش مهارتهای ارتباطی	78/3	78/3	6/07	0/000	0/048	0/95
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	14/6/43/8	14/6/235	1	0/38	0/008	0/27
	دانش پژوهش	5/2/15/5	5/2/43/8	1/1	0/34	0/009	0/29
سال تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	14/43	14/43	0/84	0/47	0/007	0/23
	افزایش مهارتهای ارتباطی	27/8/83/5	27/8/83/5	2/09	0/1	0/017	0/53
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	17/2/51/6	17/2/51/6	1/1	0/31	0/01	0/32
	دانش پژوهش	5/3/16/1	5/3/16/1	1/1	0/33	0/009	0/3
مقطع تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	14/7/44/3	14/7/44/3	0/86	0/46	0/007	0/23
	افزایش مهارتهای ارتباطی	8/2/24/8	8/2/24/8	0/61	0/60	0/005	0/17
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	4/4/13/3	4/4/13/3	0/3	0/82	0/003	0/109
	دانش پژوهش	4/5/13/7	4/5/13/7	0/97	0/4	0/008	0/26
دانشگاه محل تحصیل	پرورش توانمندیهای فردی	29/1/87/3	29/1/5	1/7	0/16	0/014	0/44
	افزایش مهارتهای ارتباطی	67/8/203	67/8/203	5/2	0	0/042	0/92
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	16/4/49/4	16/4/49/4	1/13	0/33	0/009	0/3
	دانش پژوهش	10/4/31/2	10/4/31/2	2/23	0/084	0/018	0/56

بر اساس نتایج جدول (7)، در گروه تحصیلی تنها در عامل افزایش

مهارت‌های ارتباطی روش تدریس پرسش و پاسخ تفاوت معنادار مشاهده شد. با

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...
 توجه به این که گروه تحصیلی شامل چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

در دانشگاه محل تحصیل با توجه به نتایج جدول تنها در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» در روش تدریس پرسش و پاسخ تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به این که دانشگاه محل تحصیل شامل چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

جدول (8) آزمون تحلیل واریانس چند متغیره مانوا فرده مقیاس‌های میزان پاسفگویی روش تدریس سفنرانی برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه برمسب جنس، گروه، سال، مقطع و دانشگاه محل تحصیل

Power	Eta	p	F	میانگین میانگین میانگین	رتبه رتبه رتبه	میانگین میانگین میانگین	خرده مقیاس‌های رفتار کارآفرینی تجربه	تجزیه رتبه
0/15	0/002	0/35	0/86	20/5	1	20/5	پرورش توانمندیهای فردی	گروه تجربه
0/079	0/001	0/61	0/24	6/16	1	6/16	افزایش مهارتهای ارتباطی	
0/32	0/006	0/13	2/2	43/5	1	43/5	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
0/057	0/000	0/8	0/059	0/284	1	0/284	دانش پژوهش	
0/36	0/01	0/24	1/3	32/7	3	98/15	پرورش توانمندیهای فردی	گروه تحصیلی
0/75	0/027	0/019	3/3	81/5	3	244/6	افزایش مهارتهای ارتباطی	
0/026	0/008	0/4	0/98	19/1	3	57/3	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
0/37	0/01	0/24	1/3	6/7	3	20/16	دانش پژوهش	

بژوهشنامه تریبیتی

سال تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	افزایش مهارتهای ارتباطی	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	دانش پژوهش	
0/28	0	0/016	3/4	81/06	243/2
0/77	0/012	0/24	1/4	34/8	104/4
0/37	0	0/013	3/6	69/3	19
0/79	0/029	0/48	0/81	3/9	208
0/22	0				11/8
0/007	0				
0/006	0	0/55	0/7	16/7	50/15
0/19	0/003	0/81	0/311	7/7	23/2
0/11	0	0/65	0/54	10/6	31/9
0/16	0/004	0/63	0/57	2/7	8/3
0/16	0				
0/005	0				
0/016	0	0/12	/9	45/8	137/6
0/5	0/024	0/032	2/9	72/19	216/5
0/7	0	0/4	0/98	19/18	57/5
0/26	0/008	0/11	1/96	9/41	28/2
0/5	0				
0/016	0				
0					

بر اساس نتایج جدول (8)، در گروه تحصیلی تنها در عامل افزایش مهارت‌های ارتباطی روش تدریس سخنرانی تفاوت معنادار مشاهده شد. با توجه به این که گروه تحصیلی شامل چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

در سال تحصیلی در عامل‌های «پرورش توانمندی‌های فردی» و «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» در روش تدریس سخنرانی تفاوت معناداری مشاهده شد. با توجه به این که سال تحصیلی شامل چند سطح است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...
در دانشگاه محل تحصیل با توجه به نتایج جدول تنها در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» در روش تدریس سخنرانی تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به این که دانشگاه محل تحصیل شامل چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

جدول (9) آزمون تحلیل واریانس چند متغیره مانواً فرده مقیاس‌های میزان پاسنگویی

روش تدریس پروژه برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه بر مسب

جنس، گروه، سال، مقطع و دانشگاه محل تمصیل

تغییرات منبع	خرده مقیاس های رفتار کارآفرینی تجربه	مجموع درجه آزادی	تجربه آزادی	میانگین مربع	F	p	Eta	Power
جنسیت	پرورش توانمندیهای فردی	0/192	1	192	0/007	0/93	0/007	0/051
	افزایش مهارتهای ارتباطی	1/74	1	174	0/072	0/78	0/001	0/058
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	0/883	1	883	0/047	0/82	0/001	0/055
	دانش پژوهش	16/04	1	1604	2/86	0/92	0	0/39
					0/04	0	0/008	
گروه تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	224/3	3	74/7	2/95	0/32	0/024	0/69
	افزایش مهارتهای ارتباطی	413/7	3	137/9	5/9	0	0/047	0/95
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	106/2	3	35/4	1/88	0	0/015	0/48
	دانش پژوهش	13/15	3	4/3	0/77	0/13	0	0/21
					4/3	0/5	0/006	
سال تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	176/8	3	58/9	2/3	0/75	0/019	0/58
	افزایش مهارتهای ارتباطی	70/8	3	23/6	0/97	0	0/008	0/26
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	101	3	33/6	1/7	0/4	0	0/46
	دانش پژوهش	25/7	3	8/5	1/5	0/14	0/015	0/4
					8/5	0/2	0/013	
مقطع تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	233	3	77	3/07	0/28	0/025	0/71
	افزایش مهارتهای ارتباطی	188/7	3	62/9	2/6	0/05	0/021	0/64
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	110/3	3	36/7	1/96	0/11	0/016	0/5
	دانش پژوهش	45/16	3	15	2/7	0/45	0	0/65
					15	0	0/022	

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

0/23	0	0/47	0/83	21/4	3	64/3	پرورش توانمندیهای فردی	دانشگاه محل تحصیل
0/31	0/01	0/31	1/18	28/6	3	85/8	افزایش مهارت‌های ارتباطی	
0/64	/022	/048	2/6	49/6	3	148/8	تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات	
0/19	0	0	0/66	3/7	3	11/2	دانش پژوهش	
	/005	0/57						
	0							

بر اساس نتایج جدول (9)، در گروه تحصیلی تنها در عامل‌های «پرورش توانمندی‌های فردی» و «افزایش مهارت‌های ارتباطی» روش تدریس پروژه تفاوت معنادار مشاهده شد. با توجه به این که گروه تحصیلی شامل چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

در مقطع تحصیلی در عامل‌های «پرورش توانمندی‌های فردی» و «دانش پژوهش» تفاوت معناداری مشاهده شد. با توجه به این که مقاطع تحصیلی شامل چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

در دانشگاه محل تحصیل با توجه به نتایج جدول تنها در عامل «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» در روش تدریس پروژه تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به این که دانشگاه محل تحصیل شامل چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (11) آمده است.

جدول (10) آزمون تحلیل واریانس پندمتخیره مانواً فرده مقیاس‌های میزان پاسفگویی

روش تدریس بمث گروهی برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه بر مسب

جنس، گروه، سال، مقطع و دانشگاه محل تمصیل

تغییرات منبع	خرده مقیاس‌های رفتارکارآفرینی تجربه	میانگین مجموع	آزادی تجربه	میانگین تجربه	F	p	Eta	Power
جنسیت	پرورش توانمندیهای فردی	8/72	1	8/72	0/49	0/48	/001	/10
	افزایش مهارتهای ارتباطی	7/47	1	7/47	0/45	0/5	/001	0
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	2/89	1	2/89	0/23	0/63	/001	0/1
	دانش پژوهش	6/4	1	6/4	1/47	0/22	0	/07
گروه تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	20/07	3	20/07	0/37	0/77	/003	/12
	افزایش مهارتهای ارتباطی	78/8	3	78/8	1/5	0/19	0	0
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	20/6	3	20/6	0/54	0/65	/005	0/4
	دانش پژوهش	2/5	3	2/5	0/19	0/89	/002	/16
سال تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	106/15	3	106/15	2/02	0/11	/017	0/5
	افزایش مهارتهای ارتباطی	121/8	3	121/8	2/4	0/064	0	/61
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	45/5	3	45/5	1/2	0/3	0/02	0
	دانش پژوهش	29/6	3	29/6	9/8	0/07	0/01	/32
مقطع تحصیلی	پرورش توانمندیهای فردی	72/6	3	72/6	1/3	0/25	0/01	/36
	افزایش مهارتهای ارتباطی	52/11	3	52/11	1/04	0/37	0	0
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	15/04	3	15/04	5/01	0/39	/003	/28
	دانش پژوهش	4/7	3	4/7	1/5	0/78	0	0
							0/003	/12
							0	0
							0	/12
							0	0

پژوهشنامه تربیتی

/26	/008							دانشگاه محل تحصیل
0	0	0/41	0/95	16/8	3	50/4	پرورش توانمندیهای فردی	
0/5	0/01	0/11	1/9	32/5	3	97/5	افزایش مهارت‌های ارتباطی	
/23	/007	0/46	0/85	10/7	3	32/2	تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات	
0	0	0/86	0/24	1/08	3	3/2	دانش پژوهش	
/09	/002							
0	0							

با توجه به نتایج جدول (10) در هیچ یک از مؤلفه‌های رفتار کارآفرینی تجربه مربوط به روش تدریس بحث گروهی تفاوت معنادار مشاهده نشد.

جدول (11) مقایسه زوجی افتلاف میانگین نمره دانشجویان در فصول تأثیر روش‌های

تدریس برنامه درسی بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه بر مسب گروه، سال،

مقطع و دانشگاه ممل تمصیل

خرده مقیاس های عامل های رفتار کارآفرینی تجربه								روش های تدریس	منبع تغییرات
دانش پژوهش		تدبیر راههای مواجهه با تغییرات		مهارتهای ارتباطی		توانمندی فردی			
سطح معناداری	میانگین اختلاف	سطح معناداری	میانگین اختلاف	سطح معناداری	میانگین اختلاف	سطح معناداری	میانگین اختلاف		
				0/002	3/15			علوم انسانی - هنر دانشگاه اصفهان - دانشگاه هنر	
				0/013	3/34				
				0/024	3/47			علوم انسانی - هنر علوم پایه - هنر فنی و مهندسی - هنر سال دوم - سال چهارم دانشگاه اصفهان - دانشگاه هنر	
				0/047	3/49				
				0/034	3/36				
				0/018	2/07				
				0/034	4/09				
						0/022	1/77	علوم انسانی - علوم پایه علوم پایه - فنی و مهندسی علوم پایه - هنر	
						0	-1/98		
						0/012	-3/11		
						0	0		
				0/003	2/75			علوم انسانی - علوم پایه فنی و مهندسی - علوم پایه	
				0/002	-2/92				
						0/006	-4/42	کاردانی - کارشناسی کاردانی - کارشناسی ارشد کاردانی - دکتری	
						0	-4/87		
						0/009	-7		
						0	0/01		
0/036	2/3							کارشناسی - دکتری	
		0/049	-1/62					دانشگاه اصفهان - دانشگاه صنعتی	

بر اساس یافته‌های جدول (11) میزان پاسفگویی روش تدریس «پرسش و

پاسخ» در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» از نظر دانشجویان گروه علوم

انسانی بیش از گروه هنر و دانشجویان دانشگاه اصفهان بیش از دانشجویان دانشگاه هنر، در روش تدریس «سخنرانی» در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» دانشجویان گروه‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی - مهندسی بیش از دانشجویان گروه هنر و دانشجویان سال دوم بیش از دانشجویان سال چهارم و دانشجویان دانشگاه اصفهان بیش از دانشجویان دانشگاه هنر، در روش تدریس «پروژه» در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» دانشجویان گروه علوم انسانی بیش از دانشجویان گروه علوم پایه و دانشجویان گروه علوم پایه بیش از دانشجویان فنی - مهندسی، در عامل «پرورش توانمندی‌های فردی» دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری بیش از دانشجویان مقطع کاردانی، در عامل «دانش پژوهش» دانشجویان مقطع دکتری بیش از دانشجویان مقطع کارشناسی و در عامل «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» دانشجویان دانشگاه صنعتی بیش از دانشجویان دانشگاه اصفهان بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه می‌باشد.

سؤال 3- از نظر اساتید دانشگاه‌های دولتی و آزاد اصفهان تا چه اندازه روشهای تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها ایجاد کننده رفتار کارآفرینی تجربه بوده‌اند؟

میانگین و انحراف معیار نمرات اساتید در عامل‌های رفتارهای کارآفرینی در جدول (12) آمده است. جهت پاسخگویی به سؤال پژوهش میانگین نمرات افراد در چهار عامل با نمره معیار مربوط به هر کدام که حاصل نمره متوسط مقیاس لیکرت ضرب در تعداد سؤالات آن است با استفاده از t تک نمونه‌ای مقایسه شد.

جدول (12) مقایسه میانگین نمرات میزان پاسفگویی روش‌های تدریس

برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه

N	P	T	نمره معیار	انحراف معیار	میانگین	مولفه های رفتار کارآفرینی تجربه	روشهای تدریس
282	0/001	12/2	15	4/3	18/14	پرورش توانمندیهای فردی	پرسش و پاسخ
282	0/001	17/3	15	3/8	19/01	افزایش مهارتهای ارتباطی	
282	0/001	5/05	12	3/9	13/19	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
282	0/001	3/6	6	2/2	6/5	دانش پژوهش	
282	0/100	7/03	15	4/9	12/9	پرورش توانمندیهای فردی	سخنرانی
282	0/001	5/48	15	5/06	13/3	افزایش مهارتهای ارتباطی	
282	0/001	6/2	12	4/5	10/3	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
282	0/001	8/3	6	2/2	4/8	دانش پژوهش	
282	0/001	6/4	15	5/1	16/9	پرورش توانمندیهای فردی	پروژه
282	0/001	3/7	15	4/9	16/12	افزایش مهارتهای ارتباطی	
282	0/001	10/4	12	4/5	14/8	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
282	0/001	9/5	6	2/4	7/3	دانش پژوهش	
282	0/001	17/6	15	4/3	19/5	پرورش توانمندیهای فردی	بحث گروهی
282	0/001	21/3	15	4/11	20/2	افزایش مهارتهای ارتباطی	
282	0/001	12/9	12	3/6	14/8	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
282	0/001	13/5	6	2/1	7/7	دانش پژوهش	

نتایج جدول (12) نشان می‌دهد t مشاهده شده در هر چهار عامل رفتار کارآفرینی تجربه «پرورش توانمندیهای فردی»، «افزایش مهارتهای ارتباطی»، «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» و «دانش پژوهش» مربوط به چهار روش تدریس «پرسش و پاسخ»، «سخنرانی»، «پروژه» و «بحث گروهی» از مقدار بحرانی جدول در سطح یک درصد کوچکتر می‌باشد. بنابراین میزان پاسخگویی روش‌های تدریس برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه کمتر از سطح متوسط بوده است. به عبارتی دیگر از نظر اساتید روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها پاسخگوی رفتار کارآفرینی تجربه نبوده است.

سؤال 4- آیا بین نظرات اساتید در تأثیر روش‌های تدریس بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه بر حسب عوامل (جنسیت، گروه، مرتبه علمی و دانشگاه محل تدریس) تفاوت وجود دارد؟

میانگین و انحراف معیار نمرات اساتید در عامل‌های «پرورش توانمندی‌های فردی»، «افزایش مهارت‌های ارتباطی»، «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» و «دانش پژوهش» بر حسب جنسیت، گروه، رتبه و دانشگاه محل تدریس مورد بررسی قرار گرفت. جهت بررسی سؤال پژوهش و کشف تفاوت‌های معنادار با توجه به شاخص‌های ذکر شده در مورد هر کدام، از آزمون تحلیل مانوا استفاده شد. نتایج به ترتیب در جداول (13 تا 16) ارائه شده است.

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

جدول (13) آزمون تحلیل واریانس چند متغیره مانواً فرده مقیاس‌های میزان پاسفگویی روش تدریس پرسش و پاسخ برنامه درسی به رفتارکارآفرینی تجربه برمسب جنس، گروه، رتبه علمی و

دانشگاه محل تدریس

Power	Eta	p	F	میانگین مختصات	رتبه آزادی	مختصات مختصات	خرده مقیاس‌های رفتارکارآفرینی تجربه	تغییرات منبع
0/051	/001 0	0/92	/009 0	0/167		0/167	پرورش توانمندیهای فردی	جنسیت
0/12	/002 0	0/43	0/61	9/2	1	9/2	افزایش مهارتهای ارتباطی	
0/1	/002 0	0/47	0/5	7/9	1	7/9	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
0/051	/001 0	0/93	/006 0	0/032	1	0/032	دانش پژوهش	
0/14	/005 0	0/68	0/49	9/15	3	27/4	پرورش توانمندیهای فردی	گروه آموزشی
0/58	/025 0	0/074	2/3	34/7	3	104/3	افزایش مهارتهای ارتباطی	
0/36	/015 0	0/25	1/3	21/2	3	63/6	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
0/17	/006 0	0/62	0/58	2/9	3	8/9	دانش پژوهش	
0/12	/004 0	0/75	0/39	7/3	3	21/9	پرورش توانمندیهای فردی	رتبه علمی
0/49	/002 0	0/12	1/9	28/6	3	85/8	افزایش مهارتهای ارتباطی	
0/11	/004 0	0/79	0/34	5/3	3	16/06	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
0/62	/027 0	0/057	2/5	12/8	3	38/4	دانش پژوهش	
0/11	/003 0	0/81	0/31	5/9	3	17/7	پرورش توانمندیهای فردی	دانشگاه محل تدریس
0/47	/019 0	0/14	1/8	27/1	3	81/3	افزایش مهارتهای ارتباطی	
0/2	/008 0	0/54	0/7	11/05	3	33/17	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	
0/31	/012 0	0/32	1/16	5/9	3	17/9	دانش پژوهش	

پژوهشنامه تربیتی
بر اساس نتایج جدول (13) در هیچ یک از عامل‌های رفتار کارآفرینی تجربه
مربوط به چهار روش تدریس بر حسب جنسیت، گروه آموزشی، مرتبه علمی و
دانشگاه محل تدریس تفاوت معناداری مشاهده نشد.

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

جدول (14) آزمون تحلیل واریانس چند متغیره مانواً فرده مقیاس‌های میزان پاسفگویی روش

تدریس سفترانی برنامه درسی به رفتارکارآفرینی تجربه برمسب جنس، گروه، رتبه علمی و

دانشگاه محل تدریس

منبع تغییرات	خرده مقیاس‌های رفتارکارآفرینی تجربه	میانگین مجموع	آزادی	میانگین	F	p	Eta	Power
سببیت	پرورش توانمندیهای فردی	28/2	1	28/2	1/13	0/28	0/004	0/18
	افزایش مهارتهای ارتباطی	28/3	1	28/3	1/1	0/29	0/004	0/18
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	9/1	1	9/1	0/44	0/5	0/001	0/1
	دانش پژوهش	0/07	1	0/07	0/014	0/9	0/001	0/05
گروه آموزشی	پرورش توانمندیهای فردی	8/3	3	2/7	0/11	0/95	0/001	0/07
	افزایش مهارتهای ارتباطی	78/5	3	26/1	1/02	0/38	0/01	0/27
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	29/9	3	9/9	0/48	0/69	0/005	0/14
	دانش پژوهش	24/7	3	8/2	1/6	0/18	0/017	0/42
مرتبه علمی	پرورش توانمندیهای فردی	192/2	3	64/08	2/6	0/051	0/028	0/64
	افزایش مهارتهای ارتباطی	200/7	3	66/9	2/6	0/049	0/028	0/64
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	37/1	3	12/3	0/6	0/61	0/006	0/17
	دانش پژوهش	35/4	3	11/8	2/3	0/073	0/006	0/17
							0/025	0/58
دانشگاه محل تدریس	پرورش توانمندیهای فردی	15/7	3	5/2	0/21	0/88	0/002	0/08
	افزایش مهارتهای ارتباطی	22/3	3	7/4	0/28	0/83	0/003	0/1
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	72/9	3	24/3	1/1	0/31	0/013	0/31
	دانش پژوهش	18/8	3	6/2	1/2	0/29	0/013	0/32

پژوهشنامه تربیتی

بر اساس نتایج جدول (14)، در مرتبه علمی تنها در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» تفاوت معناداری مشاهده شد. با توجه به این که مرتبه علمی دارای چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (17) آمده است.

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

جدول (15) آزمون تحلیل واریانس چند متغیره مانوا فرده مقیاس‌های میزان پاسفگویی

روش تدریس پروژه برنامه درسی به رفتار کارآفرینی تجربه بر مسب جنس، گروه،

رتبه علمی و دانشگاه محل تدریس

تغییرات منبع	خرده مقیاس های رفتار کارآفرینی تجربه	م.د. رتبه علمی	آزادی درجه	م.د. رتبه علمی	F	p	Eta	Power
جنسیت	پرورش توانمندیهای فردی	0/53	1	0/53	0/02	0/88	0/001	0/05
	افزایش مهارتهای ارتباطی	5/02	1	5/02	0/2	0/65	0/001	0/07
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	0/914	1	0/914	0/045	0/83	0/001	0/05
	دانش پژوهش	0/42	1	0/42	0/07	0/79	0/001	0/05
گروه آموزشی	پرورش توانمندیهای فردی	318/6	3	106/2	0/41	0/007	0/042	0/84
	افزایش مهارتهای ارتباطی	255/2	3	85/06	3/5	0/015	0/03	0/78
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	263/3	3	87/7	4/4	0/004	0/046	0/87
	دانش پژوهش	5/3	3	1/7	0/29	0/82	0/003	0/1
رتبه علمی	پرورش توانمندیهای فردی	119/5	3	39/8	1/5	0/21	0/016	0/39
	افزایش مهارتهای ارتباطی	150/9	3	50/3	2/07	0/1	0/02	0/52
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	10/5	3	3/5	0/17	0/91	0/002	0/08
	دانش پژوهش	25/1	3	8/3	1/4	0/23	0/01	0/37
دانشگاه محل تدریس	پرورش توانمندیهای فردی	326/2	3	108/7	4/2	0/006	0/044	0/85
	افزایش مهارتهای ارتباطی	397/6	3	132/5	5/6	0/001	0/05	0/94
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	61/7	3	20/5	1/01	0/38	0/01	0/27
	دانش پژوهش	8/4	3	2/8	0/47	0/7	0/005	0/14

بر اساس نتایج جدول (15)، در گروه آموزشی در عامل‌های «پرورش توانمندی‌های فردی»، «افزایش مهارت‌های ارتباطی» و «دانش پژوهش» تفاوت

پژوهشنامه تربیتی

معناداری وجود دارد با توجه به اینکه گروه آموزشی دارای چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون‌های تعقیبی شفه و LSD استفاده شد. نتایج در جدول (17) آمده است

در دانشگاه محل تدریس در عامل‌های «پرورش توانمندی‌های فردی» و «افزایش مهارت‌های ارتباطی» تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به این که دانشگاه دارای چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون‌های تعقیبی شفه و LSD استفاده شد. نتایج در جدول (17) آمده است.

مداول (16) آزمون تحلیل واریانس چند متغیره مانوآ فرده مقیاس‌های میزان پاسفگویی (روش تدریس بمت گروهی برنامه درسی به رفتارکارآفرینی تجربه بر مسب جنس، گروه،

مرتباً علمی و دانشگاه محل تمصیل

تجربه (گروه)	خرده مقیاس های رفتارکارآفرینی تجربه	م.ف. و.ر.د. (م.ف. و.ر.د.)	م.ف. و.ر.د. (م.ف. و.ر.د.)	م.ف. و.ر.د. (م.ف. و.ر.د.)	F	p	Eta	Power
گروه آموزشی	پرورش توانمندیهای فردی	0/12	1	0/12	0/006	0/93	0/001	0/05
	افزایش مهارتهای ارتباطی	2/9	1	2/9	0	0/67	0/001	0/07
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	0/151	1	0/151	0/01	0/9	0/001	0/05
	دانش پژوهش	6/07	1	6/07	1/3	0/24	0	0/2
گروه آموزشی	پرورش توانمندیهای فردی	93/3	3	31/1	1/6	0/17	0/017	0/43
	افزایش مهارتهای ارتباطی	144/03	3	48/01	2/8	0/036	0/03	0/68
	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات	132/7	3	44/2	3/3	0/02	0/03	0/75
	دانش پژوهش	19/7	3	6/5	1/4	0/2	0/016	0/39
							0	

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

	/006								
0/16	0	0/65	0/53	10/2	3	30/8	پرورش توانمندیهای فردی	مرتبه علمی	
0/11	/004	0/8	0/33	5/6	3	17/05	افزایش مهارتهای ارتباطی		
0/13	0	0/72	0/43	5/9	3	17/8	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات		
0/13	/005	0/72	0/44	1/9	3	5/9	دانش پژوهش		
	0								
	/014								
0/35	0	0/25	1/3	25/6	3	76/8	پرورش توانمندیهای فردی	دانشگاه محل تدریس	
0/68	0/03	0/03	2/8	47/9	3	143/9	افزایش مهارتهای ارتباطی		
0/06	/001	0/96	0/09	1/2	3	3/88	تدبیر راههای مواجهه با تغییرات		
0/2	0	0/49	0/79	3/5	3	10/5	دانش پژوهش		
	/008								
	0								

بر اساس نتایج جدول (16)، در گروه آموزشی در عامل‌های «افزایش مهارت‌های ارتباطی» و «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به این که گروه آموزشی دارای چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (17) آمده است

در دانشگاه محل تدریس تنها در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی تفاوت معناداری مشاهده شد. با توجه به این که دانشگاه دارای چند سطح است لازم است معین شود این تفاوت در کدام سطوح مشاهده می‌شود. بدین منظور از آزمون تعقیبی شفه استفاده شد. نتایج در جدول (17) آمده است.

جدول (17) مقایسه زوجی اختلاف میانگین نمره اساتید در فصول تأثیر روش‌های تدریس

برنامه درسی بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه بر مسب گروه، مرتبه علمی و دانشگاه ممل تدریس

روش‌های تدریس		خرده مقیاس‌های مؤلفه‌های رفتار کارآفرینی تجربه							
		توانمندی فردی		مهارت‌های ارتباطی		تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات		دانش پژوهش	
		میانگین	اختلاف	معداری	سطح	میانگین	اختلاف	معداری	سطح
سخنرانی	استادیار- استاد					5/4-		0/18	0
	علوم انسانی - علوم پایه	2/86			0/006				
پروژه	علوم انسانی - هنر	3/7			0/008				
	علوم پایه - فنی و مهندسی	1/98			0/04				
	فنی و مهندسی - هنر	-			0/03				
	علوم انسانی - هنر	2/87					0/04	3/9	
	علوم انسانی - علوم پایه						0/009	3/11	2/48
	علوم پایه - فنی و مهندسی						0/04	-	
	اصفهان - هنر	4/7			0/03				
	صنعتی - هنر	4/7			0/03				
	اصفهان - آزاد اسلامی				0/01	2/7			
	صنعتی - آزاد اسلامی				0/02	2/4			
بحث گروهی	علوم پایه - فنی و مهندسی				0/006	2/2-		0	0/04
	علوم پایه - هنر				0/04	2/5-			
	علوم پایه - فنی و مهندسی				0/02	2/16		-	
	اصفهان - صنعتی				0/03	1/15			
	صنعتی - آزاد اسلامی				0/01	-			1/77

بر اساس یافته‌های جدول (17) میزان پاسفگویی روش تدریس «سخنرانی»

در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» از نظر اساتید با مرتبه علمی استاد بیش از

پژوهشنامه تربیتی

اساتید با مرتبه علمی استادیار، در روش تدریس «پروژه» در عامل «پرورش توانمندی فردی» اساتید گروه‌های علوم انسانی و فنی - مهندسی بیش از اساتید گروه‌های علوم پایه و هنر و اساتید دانشگاه‌های اصفهان و صنعتی بیش از اساتید دانشگاه هنر، در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» اساتید علوم انسانی بیش از اساتید گروه هنر و اساتید دانشگاه‌های اصفهان و صنعتی بیش از اساتید دانشگاه آزاد اسلامی و در عامل «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» اساتید گروه علوم انسانی و فنی - مهندسی بیش از اساتید علوم پایه و در روش تدریس «بحث گروهی» در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» اساتید گروه‌های فنی - مهندسی و هنر بیش از اساتید گروه علوم پایه و اساتید دانشگاه صنعتی بیش از اساتید دانشگاه‌های اصفهان و آزاد اسلامی و در عامل «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» اساتید گروه فنی - مهندسی بیش از اساتید گروه علوم پایه بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه مؤثر می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش میزان پاسخگویی روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها را در چهار روش تدریس پرسش و پاسخ، سخنرانی، پروژه و بحث گروهی نسبت به ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه که بر اساس تحلیل عامل و چرخش واریماکس، چهار عامل «پرورش توانمندی‌های فردی»، «افزایش مهارت‌های ارتباطی»، «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» و «دانش پژوهش» از آن استخراج گردید، را مورد بررسی قرار داد. در راستای این هدف چهار سؤال اساسی مطرح گردید. طی بررسی‌های انجام شده در خصوص سؤال اول و سوم و بر اساس نتایج جداول (6 و 12) از نظر اساتید و دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد اصفهان روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها در ایجاد هیچ یک از عوامل رفتار کارآفرینی تجربه دانشجویان مؤثر نبوده است.

همچنین نتایج بررسی سؤالات دوم و چهارم یعنی مقایسه نظرات اساتید و دانشجویان بر حسب جنسیت، گروه، مقطع، سال، رتبه علمی و دانشگاه در

میزان پاسفگویی (روش‌های تدریس برنامه درسی ...
خصوص میزان پاسفگویی روش‌های تدریس به عامل‌های رفتار کارآفرینی
تجربه نشان داد:

از نظر دانشجویان میزان پاسفگویی روش تدریس «پرسش و پاسخ» در
عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» از نظر دانشجویان گروه علوم انسانی بیش از
گروه هنر و دانشجویان دانشگاه اصفهان بیش از دانشجویان دانشگاه هنر، در
روش تدریس «سخنرانی» در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» دانشجویان
گروه‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی - مهندسی بیش از دانشجویان گروه هنر
و دانشجویان سال دوم بیش از دانشجویان سال چهارم و دانشجویان دانشگاه
اصفهان بیش از دانشجویان دانشگاه هنر، در روش تدریس «پروژه» در عامل
«افزایش مهارت‌های ارتباطی» دانشجویان گروه علوم انسانی بیش از دانشجویان
گروه علوم پایه و دانشجویان گروه علوم پایه بیش از دانشجویان فنی - مهندسی،
در عامل «پرورش توانمندیهای فردی» دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی
ارشد و دکتری بیش از دانشجویان مقطع کاردانی، در عامل «دانش پژوهش»
دانشجویان مقطع دکتری بیش از دانشجویان مقطع کارشناسی و در عامل «تدبیر
راه‌های مواجهه با تغییرات» دانشجویان دانشگاه صنعتی بیش از دانشجویان
دانشگاه اصفهان بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه می‌باشد.

نظر اساتید نیز میزان پاسفگویی روش تدریس «سخنرانی» در عامل
«افزایش مهارت‌های ارتباطی» از نظر اساتید با مرتبه علمی استاد بیش از اساتید با
مرتبه علمی استادیار، در روش تدریس «پروژه» در عامل «پرورش توانمندی
فردی» اساتید گروه‌های علوم انسانی و فنی - مهندسی بیش از اساتید گروه‌های
علوم پایه و هنر و اساتید دانشگاه‌های اصفهان و صنعتی بیش از اساتید دانشگاه
هنر، در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» اساتید گروه علوم انسانی بیش از
اساتید گروه هنر و اساتید دانشگاه‌های اصفهان و صنعتی بیش از اساتید دانشگاه
آزاد اسلامی و در عامل «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» اساتید گروه علوم
انسانی و فنی - مهندسی بیش از اساتید گروه علوم پایه و در روش تدریس «بحث
گروهی» در عامل «افزایش مهارت‌های ارتباطی» اساتید گروه‌های فنی - مهندسی

پژوهشنامه تربیتی
و هنر بیش از اساتید گروه علوم پایه و اساتید دانشگاه صنعتی بیش از اساتید دانشگاه‌های اصفهان و آزاد اسلامی و در عامل «تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات» اساتید گروه فنی - مهندسی بیش از اساتید گروه علوم پایه بر ایجاد رفتار کارآفرینی تجربه مؤثر می‌باشد.

نتایج این پژوهش در راستای تحقیقات متعددی است. چنان چه اسچود و ابلکر¹ (2001) در ارزیابی برنامه‌های آموزش کارآفرینی دانشگاه‌های آلمان و آمریکا دریافتند اگر چه موقعیت و شرایط آموزش و تدریس دوره‌ها و برنامه‌های کارآفرینانه برای دانشجویان رو به بهبود و پیشرفت می‌رود، اما هنوز با معیار مطلوب و عالی فاصله زیادی وجود دارد. فقط 6 مورد از 78 دانشگاهی که مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته برنامه‌های آموزش کارآفرینانه شان در سطح خوب یا خیلی خوب بوده است.

پورداریانی و همکاران (1383) در پژوهشی به بررسی تجارب کارآفرینی در بیست و یک کشور پرداخته و کارآفرینی را با توجه به چهار شاخص مهم اقتصادی مرتبط با کارآفرینی مورد بررسی قرار داده‌اند تا به عنوان نمونه مشخص نمایند چه چیزی می‌تواند یک کشور را کارآفرین معرفی کند؟ یا چه عواملی می‌تواند فعالیت‌های شروع یک کسب و کار را محدود یا ارتقاء بخشد؟ و در پاسخ سیاست‌های اتخاذ شده و تقویت ظرفیت کارآفرینی یک جامعه (از قبیل مهارت‌ها و انگیزه‌ها) به عنوان عاملی که بیشترین تأثیر را در سطح فعالیت‌های کارآفرینی دارد معرفی می‌نمایند. در مقایسه تجارب کارآفرینی کشورها مطرح می‌نماید در کشورهای پیشرفته اروپایی نظیر آلمان و ایتالیا با توجه به نقش مهم کارآفرینی در رشد اقتصادی توجه خاصی به آن می‌شود و تحت برنامه‌های کمیسیون اقتصادی اروپا اقدامات این کشورها در ارتقای کارآفرینی در چارچوب مواردی چون آموزش برای یک جامعه کارآفرین و دسترسی به تحقیق و نوآوری اعلام می‌نمایند. همان گونه که تحقیق حاضر آموزش را مهمترین عامل و عناصر

¹ . Schude and Uebelacker

میزان پاستفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

برنامه درسی را راه دستیابی صحیح و اصولی بدان و دانشگاه را بستر تحقق جامعه کارآفرین و عامل پیشرفت یک کشور از دیگر دول دانسته و رشد توانمندی‌های فردی دانشجویان، مهارت‌های ارتباطی و دانش پژوهش و... را از عوامل دستیابی و تحقق هدف مذکور مطرح نموده که متأسفانه بر اساس نظرات ارائه شده برنامه درسی دانشگاه‌های ما در تحقق این امر موفق نبوده اند.

مک مولن و لانگ^۱ (1987) معتقدند که روش‌های آموزشی برای کارآفرینی مناسب نیستند و برنامه درسی باید این موضوع را اذعان کند. زیرا زمانی که تعلیم و تربیت با بازده‌های رفتاری مطلوب مرتبط است پس شکاف و فاصله‌ای بین تعلیم و تربیت و بازده‌های رفتاری وجود نخواهد داشت و در ادامه نیز می‌افزایند به منظور ایجاد آموزش کارآفرینی مؤثر دانش جویان باید با ابهام و پیچیدگی مواجه شوند. آنها باید یاد بگیرند که مشکلات را بیابند و به همان خوبی آن‌ها را حل کنند. باید به تجربه‌های کاری دسترسی داشته باشند.

همچنین نتایج حاصله در عامل افزایش مهارت‌های ارتباطی با نتایج تحقیق بدری (1385) مبنی بر عدم تأثیر آموزش‌های دانشگاهی در پرورش ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان هم راستا می‌باشد و در دو عامل پرورش توانمندی‌های فردی و تدبیر راه‌های مواجهه با تغییرات با نتایج پژوهش‌های عدیده‌ای از جمله دراگر (1985)، پوستیگو^۲ (2002)، مریسون و جانستون^۳ (2003)، مک کلند^۴ (1996)، بهاندری^۵ (2006)، کرانت^۶ (1996)، گرانهوس^۷ (1991)، گارول و استن^۸ (2006)، جونز و انگلس^۹ (2004) همخوانی دارد. نتایج تحقیقات یاد شده عواملی

¹ McMullan and Long

² Postigo

³ Morrison & Johnston

⁴ McClelland

⁵ Bhandrari

⁶ Crant

⁷ Greenhaus

⁸ Gutol & Atsan

⁹ Jones and English

چون، کنترل درونی، اعتماد به نفس، نوآوری، نیاز به پیشرفت، پرورش توانمندی‌های فردی، فایده‌آمدن بر موانع موجود در فرایندهای ابداعی، مهارت‌های ابداع و حل مسئله چه به صورت فردی و چه گروهی، عشق به کار و تلاش مستمر را از مهم‌ترین ویژگی کارآفرینان عنوان می‌کنند. بر خلاف نتایج تحقیقات مذکور روش‌های تدریس برنامه‌های درسی دانشگاه در ایجاد عواملی چون خلاقیت، استقلال طلبی، ریسک‌پذیری، مهارت تفکر، توانایی گفتگو و مباحثه، بهبود ساختار تیمی و توانایی کار در گروه و افزایش مهارت‌های ارتباطات اجتماعی که از ویژگی‌های اساسی و ضروری کارآفرینی است مؤثر نبوده است.

اسمیت، کالین و هانن¹ (2006) طی پژوهشی امکان ایجاد برنامه‌های جدید کارآفرینی در مؤسسات آموزش عالی انگلستان را مورد بررسی قرار داده‌اند. آنان هدف از پژوهش را فهم تغییرات، ملاحظات و چگونگی ایجاد برنامه‌های جدید و ابتکاری کارآفرینی در دانشگاه‌ها ابراز داشته و اجرای چنین امری را به سبب عواملی چون منابع محدود، فقدان روش‌های آموزشی مفید و مؤثر، بی‌تجربگی و فضای خالی در برنامه زمانی و برنامه درسی مشکل و بسیار سخت می‌دانند.

هنیون و پوکیجکی^۱ (2006) در بررسی رویکرد هدفمند کارآفرینانه به آموزش کارآفرینی از طریق روش‌های هدفمند آموزشی در مهارت‌ها و رفتارهای دانشجویان دانشگاه پرداختند. ایشان این رویکرد را در سطح تدریس و آموزش تجربه کردند و روش تلفیقی پژوهش کیفی و تکنیک‌های مشاهده، به منظور ارزیابی یا تعیین قابلیت اجرا و کاربردی بودن آن را مورد استفاده قرار دادند و داده‌های اطلاعاتی را از طریق یادداشت موارد، یادگیری خاطراتی که توسط دانشجویان آماده شده بود و مشاهدات اساتید و بحث‌های گروهی در طول برنامه مورد تحلیل قرار دادند. نتایج از حاصل پژوهش تأکید بر نقش محوری کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها داشت و این که روش‌های آموزشی جاری و آموزش کارآفرینی باید مورد بازبینی قرار گیرند، و رویکرد هدفمند آموزش کارآفرینی را برای تحقق این هدف مناسب تشخیص داده و معتقدند که برای آموزش و همچنین تشویق دانشجویان جهت گسترش دیدگاهشان و توسعه مهارت‌ها و رفتارهای کارآفرینانه مورد نیاز برنامه‌های کارآفرینی باید تلفیقی از دانش، تجربه و عمل باشد.

لذا توجه به مسایل مطرح شده می‌طلبد که به آموزش کارآفرینی توجه ویژه گردد. چنان که امروزه اکثر کشورهای پیشرفته بر این امر واقف گردیده‌اند که راز ترقی و همگام شدن با جامعه جهانی توجه به آموزش رفتارهای کارآفرینی در کلیه ادوار آموزشی و نه تنها دانشگاه است. بنابراین از چالش‌های مهم فراروی دانشگاه‌ها در حال حاضر بازنگری جدی در عناصر برنامه درسی دانشگاه‌ها با هدف تحقق «تربیت افراد کارآفرین» می‌باشد. چرا که دانشگاه‌های پویا در قرن 21 دانشگاه‌هایی هستند که کارآفرین باشند (کلارک^۲، 2000)، و به زعم گیب (به نقل از انگلس و جونز، 2004)، مهمترین عنصر دانشگاه کارآفرین، عنصر برنامه درسی است.

¹ Heinonen & Pikkijoki

² Clark

چالش اساسی آموزش کارآفرینی تدارک امکانات و تسهیلات یادگیری به منظور حمایت از فرایند کارآفرینی است. روشهای سنتی آموزش، سخنرانی، مرور ادبیاتی، امتحانات و.... کارآفرینی را فعال نمی‌کند (گیب، 2002 و سوگونرو، 2004). تعلیم و تربیت متمرکز بر دانش و فهم است، در حالی که محور و اساس آموزش کارآفرینی انسان به عنوان یک کل (مشمول بر احساسات، ارزش‌ها و علائق) است. یک کارآفرین فقط نیازمند دانش و علوم نیست، بلکه نیازمند روش‌های جدید تفکر و انواع مهارت‌های نو، هنرها و رفتارهای جدید است. نتایج تحقیق حاضر نیز مؤید این نکات است.

روش‌های سنتی آموزش قادر به تکامل فرایند کارآفرینی نیست (گیب، 2002، 1996 و 1993) بلکه ضرورتاً آموزش باید از طریق انجام و ایجاد فرصت‌ها دانشجویان را فعالانه در کنترل و قالب موقعیت‌های یادگیری مشارکت دهد. شکل سنتی سخنرانی با همه قابلیت پیش‌بینی‌اش امکان ندارد مؤثرترین روش باشد، چنانکه ماهیت و ذات فرایند کارآفرینی را نادیده می‌گیرد. روش‌های سنتی آموزش اگر چه واقعی هستند، اما مانع از توسعه تقاضای نگرش‌ها و مهارت‌های کارآفرینی می‌شوند. (کایربی^۲، 2002). همچنان که نتایج این تحقیق نیز نشان داد که روش‌های تدریس برنامه درسی دانشگاه‌ها در ایجاد رفتارهای کارآفرینی دانشجویان مؤثر نبوده است.

لذا باید تحولاتی اساسی و اصولی ایجاد نمود، باید نگرش‌ها را نسبت به کارآفرینی اصلاح نمود تا اقداماتی با نتایجی پایدار شکل گیرد. باید از نسخه‌های فوری و فوری حذر کرد. باید ذهن‌ها و نگرش‌ها را در جهت باور کردن کارآفرینی به عنوان رفتاری که باید پرورش یافته، رشد کند و جزء وجودی شخص گردد و حامی و عامل حرکت، انگیزه و پیشرفت فرد را در خود وی تقویت نماید بارور نمود. باید از روش‌های تهوری و ترکیبی استفاده نمود. باید جریان یاددهی را به سوی یادگیری سوق داد تا دانشجو فعالانه با جریان یادگیری درگیر شود و

¹ Gibb, & Sugunro

² Kirby

میزان پاسفگویی (روش‌های تدریس برنامه درسی ...
تجربه‌های واقعی و عملی را درک کرده و در برخورد با مسایل مختلف بکوشد و
راه‌حل‌های متعددی را بیازماید و بیابد و تحقق اهداف فوق‌الذکر با روش‌های
تدریس سنتی، منفعل، یک طرفه میسر نخواهد شد.

کتابنامه

- احمد پوردار یانی، م و همکاران. (1383). تجارب کارآفرینی در کشورهای
منتخب، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- استادزاده، ز. (1382). کارآفرینی، توسعه و اشتغال، رهیافت شماره 29، بهار،
1382.
- بدری، ا، لیاقتدار، م، عابدی، م، جعفری، ا. (1385). بررسی قابلیت‌های کارآفرینی
دانشجویان دانشگاه اصفهان. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی.
سال دوازدهم، شماره دوم، ص 73-91.
- سرمد، ز، بازرگان، ع، حجازی، ا. (1374). روشهای تحقیق در علوم رفتاری،
تهران: نشر آگاه.
- Bhandari, N. (2006), " Intention for Entrepreneurship Among
Students in India", The Journal of Entrepreneurship, 15(2): 169-
179.
- Clark, B.R. (2000). "The Entrepreneurial University Demand
Response". Tertiary Education Management, Vol. 3, pp.2-10.
- Crant, M.J. (1996). " The Proactive Personality Scale as a
Predictor of Entrepreneurial Intentions." Journal of Small
Business Management. 34:42-49.
- European Commission.(2002),Final Report Of The Expert Group
"Best Procedure" Project On Education And Training For
Entrepreneurship
- Gibb, A.A. (1993), "The enterprise culture and education:
understanding enterprise education and its links with small
business entrepreneurship and wider educational goals",
International Small Business Journal, Vol. 11 No. 3, pp. 11-34.

- Gibb, A.A. (2002), "In Pursuit of A New 'Enterprise' and 'Entrepreneurship' Paradigm for Learning: Creative Destruction, New Values, New Ways of Doing Things and New Combinations of Knowledge", International Journal of Management Review, 4(3): 233-69.
- Gibb, Y.K. and Nelson, E.G. (1996), "Personal competences, training and assessment: a challenge for small business trainers", Proceedings of the European Small Business Seminar, Finland, pp. 97-107
- Greenhaus, J.H & Brenner, O. C. , Pringle, C.D. (1991), " Perceived Fulfilment of Organizational Employment Versus Entrepreneurship: Work Values and Career Intentions of Business College Graduates", Journal of Small Business Management. 29: 62-74.
- Gurol, Y. and Astan, N. (2006). "Enterpreneurial Characteristics Among University Students". EDucatin+ Training. 48(1): 25-38.
- Heinonen, S & Pikkijoki, S. (2006). "Intention for Entrepreneurship Among Students in India". The Journal of Entrepreneurship, 15(2): 169-179
- Jones, C. and English, J. (2004). "A Contemporary Approach to Entrepreneurship Education". Journal of Education, 46(8/9). 416-423.
- McClelland, D. (1961). " The Achieving Society, Princeton: NJ, Van Nostrand.
- McMullan , W.E. and Long . W.A, (1987), " Entrepreneurship Education in the Nineties", Journal of Business Venturing , Vol. 2 No. 3..
- Morrison, A. and Johnston, B. (2003). " Personal Creativity for Entrepreneurship". Sage Publications(London, Thousand Oaks. CA and New Delhi). 4(2): 145- 158.
- Postigo, S. (2002). " Entrepreneurship Education in Argentina: The case of Sanaders University". In Proceeding of the Conference Entitled, The International in Entrepreneurship Education and Training, Malaysia.

میزان پاسفگویی روش‌های تدریس برنامه درسی ...

- Shook, C.L., Priem, R.L and McGee, J.E.(2003). "Venture creation and the enterprising individual: a review and synthesis," 23(3): 379-399.
- Smith, A. and Collins, L. and Hannon, P.D. (2006). "Embedding new entrepreneurship programmes in UK higher education institutions". Journal of Education, 48(8/9): 555-567